

איתי רוך-גלבע: אוויר כבד
נועם עומר: נפילים

איחי רון-גלבע: אוויר כבד
נועם עומר: נפילים
אוגוסט 2021
אוצרת: גלית סמל

חוברת

עיצוב והפקה: בחיה סגל
עריכת לשון ותרגום לאנגלית: דריה קטובסקי
צילום: אריאל ינאי שני (עמ' 15, 17-22 מימין)
איחי רון-גלבע (עמ' 5, 8, 11)
תצלומי הצבה בתערוכות: אלעד שריג
דפוס: גרפוס פרינט, ירושלים

בית האמנים, ירושלים
מנהלת: רות מלול-צדקא
צוות הפקה: תמר ברגר, דנה לנצמן
תליית התערוכה: רועי ויטלסון
הנהלה: מרב דביש בן משה (יו"ר),
חנאן אבו חוסיין, יונתן אופק, שי אזולאי,
אריאן ליטמן, רונן סימן טוב

התערוכה והחברת באדיבות:
משרד התרבות והספורט, מנהל התרבות,
המחלקה למוזיאונים ולאמנות פלסטית;
האגף לתרבות, עיריית ירושלים

כל המידות בסנטימטרים, עומק x רוחב x גובה

© 2021 בית האמנים, ירושלים
אגודת הציירים והפסלים – אמני ירושלים (ע"ר)
www.art.org.il

על העטיפה: מראה הצבה בתערוכות,
אוגוסט 2021

נועם עומר ואיתי רון-גלבע: קווים מחברים

התערוכות "אוויר כבד" של איתי רון-גלבע ו"נפילים" של נועם עומר מוצגות זו לצד זו בבית האמנים בירושלים. חרף שונותן, דומה שניתן למתוח ביניהן קווי דמיון אחדים.

בשתי התערוכות ניכר השימוש הנרחב בקווי מתאר. האובייקטים התלת-ממדיים של רון-גלבע מוגדרים באמצעות קו מתאר ותו לא. הדמויות הדו-ממדיות של עומר מובדלות מן הרקע העמוס באמצעות קווי מתאר, אולם הן נבלעות במארג קווים צפוף וסוער.

מערבולות של קווי מכחול צפופים ואובססיביים יוצרים אצל עומר דינמיות מתפרצת, המשתלטת על מלוא שטח הבד. הדינמיות המתפרצת אצל רון-גלבע קשורה ליציאה מן הקווים, הפורצת את המסגרת ומסמלת את המעבר מביטחון לטירוף.

התערוכות מציעות התבוננות מעניינת ביחס שבין ריק למלא. אצל עומר, העומס הוויזואלי בא לידי ביטוי בהצפה הנראית לעין של גירויים ושל פרטים רבים, המאפשרים הצצה לתוך עולמו הפנימי המוצף, ואילו אצל רון-גלבע התיבות החלולות חסרות הפאות מאפשרות כניסה ויציאה.

תיבות הברזל של רון-גלבע מכילות אך ורק את הנחוץ להן – לא יותר מאובייקט אחד. אצל עומר בא מוטיב ההכלה לידי ביטוי בהצפת הדימויים, הממלאים את הבד עד תום.

גלית סמל
אוצרת התערוכות

איתי רוֹן־גלבע: אוויר כבד

גלית סמל

אובייקטים חלולים גדולי ממדים ניצבים בחלל ומוגדרים באמצעות קו מתאר ותו לא. איתי רוֹן־גלבע "רושם" בחלל תיבות במגוון גדלים, ובתוכן מופיעים אובייקטים שונים. הוא משתמש בשפה צורנית ייחודית, המושתתת על קונסטרוקציה ממוטות ברזל שחורים דקים, המשדרים פגיעות. אלה משמשים כמסגרת לתיבה חלולה חסרת פאות, המאפשרת כניסה ויציאה, וכך מערערת את ההבחנה בין הפרטי לציבורי.

המכלים אוצרים בתוכם אך ורק את הנחוץ להם – לא יותר מאובייקט אחד, ורק את האובייקט שלשמו נבנו. כל אובייקט ממוקם בדיוק מרבי במכל המתאים למידותיו, ובו הוא מקיים עולם משלו, שבו הוא חי, גדל ומתנהל כמשק אוטרקי. רוֹן־גלבע עוסק בהבניית היחס בין אובייקט (משתנה) לבין מבנה גיאומטרי בעל צורה ידועה, שבתוכו החיים מועצמים ומזוקקים לצורתם המיטבית.

הגופים פועלים ביחד ולחוד בשלושה מישורים: אינקובציה (הדגרה והתפתחות), גדילה ופריצה (יציאה מן הגבולות). כל שלב עומד בפני עצמו, ובד בבד נשזר באחרים ליצירת מכלול העבודה: פנים וחוץ, פונקציה וצורה שלובים אלה באלה. החריגה מן הסדר ומן ההיגיון היא ההפרעה.

החלל הראשוני הבסיסי טמון בצורת הקובייה, והוא שואב את משמעותו בעיקר מצורתו ההיולית של הבית. מעטפת התיבות של רוֹן־גלבע משמשת כתחליף בית. מרחב הבית, במובנו האוטופי, הוא מקום מגוון, המשמש כסביבה שבה אפשר לגדול, לצמוח ולהתפתח, וגבולותיו החיצוניים מסמנים תחושת שייכות וקביעות. הממד המכיל, העוטף, הביתי נוכח בתערוכה זו גם כשהאובייקטים נעדרים ייצוג קונקרטי של בית, אולם, בפועל, הבתים אינם יכולים לספק הגנה של ממש בהיותם חלולים ופגיעים.

חלק מן האובייקטים פורצים אל מחוץ לבית. הם משמשים כמטאפורה למצב הנפשי ונדמים לנפש, הכלואה בתוך בית. כל אובייקט תלת ממדי הוא נרטיב בפני עצמו, וכולם גם יחד מגוללים סיפור משותף. היציאה החוצה מבעד לגבולות הנזילים מסמלת את המעבר מביטחון לשיגעון ומבקשת לבחון את מערך היחסים שבין המרחב הפרטי (האישי המוגן) למרחב הציבורי (החשוף והפגיע) ואת נקודות החיכוך ביניהם. המעבר עצמו נעשה באופן שקוף, ללא הסתרה.

הכלת הגבולות ופריצתם הברזמניות טוענות את המיצב במשמעות כפולה: האדם מוגן בביתו, ובה במידה גם כלוא בתוכו. התוצאה היא תחושה של זרות לא נוחה. הביתי, המוכר והנהיר הוא גם הנסתר, החשאי, המאיים והמפתה.

איתי רוֹן־גלבע, כרוניקה 3, 2021, מוטות ברזל וקרטון (פרט) ←

הדיאלוג עם תיבות ברזל מכילות מהווה זרז לדיבור על הגוף, שהוא סוג של מכל מעצם הגדרתו, ולכן האנלוגיה לבית כמעטפת, שתכליתה לשמור ולהגן, מתבקשת. התהליכים הקיומיים, הקשורים בהתהוות ובגדילה בתוך מרחב, מקבילים לתהליכים נפשיים פנימיים, המתקיימים אצל האדם. היציאה אל מחוץ למכל היא כחוסר סנכרון בין גוף לנפש. פריצת הגבולות מעידה על פוטנציאל של שינוי, הבנה והתבוננות בעולם. התיבות הפיסוליות מקיימות אינטראקציה עם החלל ועם המרחב, שבו הן מוצגות. הגופים מונחים בגלריה באופן מאורגן, אך לא שיטתי, והצופה מוזמן לקחת חלק במתרחש באמצעות שיטוט ביניהם. נדמה, שהמרחב מאורגן על ידי הטרוטופיות קטנות, המשמשות כיחידות סגורות של מרחב ושל זמן.

לתפישתו של רוֹן־גלבע, "כוחו של האין חזק מכוחו של היש", כלומר ההיעדר ניכר ביתר שאת ומעלה את שאלת המשמעות והתכלית. עבודותיו מציעות התבוננות מעניינת ביחס שבין ריק לבין מלא ויוצרות מודעות בוזמנית לחומר ולהיעדרו. פסליו של רוֹן־גלבע מתכתבים עם פסליו של מיכה אולמן, שהציג התייחסות חדשה לחלל ולריק. הוא מתחבר לאולמן במספר אופנים: העיסוק במשמעותם של המושגים "מקום" ו"בית"; השימוש בחלודה כחומר מאפיין; והעיסוק בדיאלוג בין ניגודים, כגון קשה/רך, קבוע/ארעי וכדומה. התייחסותו לרוֹן־קושי באה לידי ביטוי בברזל הנוקשה, המייצג את בני האדם, אולם זהו קושי נושם: הוא משתמש במוטות ברזל דקים, כמעט ב"אין חומר", ולכן התחושה המתקבלת היא של אווריריות ושל קלילות. התפתחותו הצורנית משימוש בחוטי ברזל בעבר לשימוש הנוכחי בברזל מסיבי יותר, מעידה על התעצמות הקושי, ועם זאת תמיד קיימת התקווה, המיוצגת על ידי הצד הרך של החלודה דמויית הקטיפה.

את מערכת האובייקטים שבתיבות משלימה סדרת רישומים, התלויה על קירות הגלריה, ובה מתוארים בעלי חיים, בני אדם ועצים, המייצגים את הנפש המוכלת בגוף, בבית. כל הרישומים נעשו בצבע אקריליק אדום, המסמל מקור אש, חום, חיים, מיניות, אהבה, בשר וכעס. לעתים ניתן לראות גם את נזילות הצבע, המאזכרת דימום. הדמויות הרשומות נראות כאילו הן תחומות בפורמט הדף, המייצג את חלל הבית, שבתוכו הן נמצאות לכאורה. דומה, שלכתמי הדמויות יש משקל של מסת גוף.

הרישומים נדמים לסימני כתב, לשפה, משל היה כל רישום מילה, והחיבור ביניהם – משפט שלם, כמעין כתב הירוגליפי. התמצות הלשוני בא לידי ביטוי הן ברישומים והן באובייקטים, המסמלים ייצוג של מילה או של רעיון. בכתב סימנים מסוג זה יש היבט דוקטיבי, המתייחס למציאת העיקר. גם הפיסול של רוֹן־גלבע מנסה לעסוק בעיקר, ולא בטפל: במצבו המהותי.

→ איחי רוֹן־גלבע, גלגל, 2021, אקריליק על ניילון, 150x300 (מראה הצבה בתערוכה)

איחי רוין-גלבע, זייט מהגיהינום, 2021, אקריליק על ניילון, 250x150
→ איחי רוין-גלבע, זולג, 2021, מוטוח ברזל וקרטון (פרט)

איתי רוין-גלבע, זאב שלום, 2021, אקריליק על ניילון, 150x250
איתי רוין-גלבע, מראה הצבה בתערוכה ←

איתי רוין-גלבע, אפונה, 2021, אקריליק על ניילון, 250x150

נועם עומר: נפילים

גלית סמל

במבט ראשון עבודותיו של נועם עומר מעוררות חוויה של עודפות: תסיסה של דימויים, הצפה, מבול, התפרצות, הֶדְף ויזואלי, גודש של קווים המתייחסים לקווים, כתמים המתייחסים לכתמים. עומר הוא אמן טוטאלי: ערמות של עבודות בשמן, בצבעי מים, בדיו ובפחם ממלאות את הסטודיו שלו ומעידות על אמן, המשקיע את כל כולו בעשייה האמנותית; אמן מבצע, הכלוא במחשבותיו, אך מוצא מפלט, כשהוא מעביר אותן אל הבד או אל הנייר.

עומר מנסה ליצור מתוך גודש והצפה תמונה שיש בה סדר ואיזון, אולם רגע השקט שאליו יגיע הוא חולף ושברירי. שטף הדימויים וגשם החוויות יוצרים תחושה של קרקע רועדת ושל חשש להיקבר תחת ההצפה. הסדר, ששיגי לאחר ניסיונות רבים, יהיה חלקי, ולא בריקיימא. למחרת יצטרך להתחיל את המסע הארוך והקשה מחדש. מדי יום ינסה לצוף מבעד לגלים הגועשים. ההצפה מאפיינת את הווייתו כאדם וכאמן. גם הדמויות, שבהן הוא פוגש, אינן מגיעות לבירור ולהגדרה סופיים, אלא זקוקות לפענוח מתמיד. הוא חוזר ומצייר את אותה דמות. הביטחון ניטל ממנו שוב ושוב, הדמות שבה להיות נזילה, והפענוח מתחיל מחדש. העבודות מורכבות ממערכות של סמלים בלתי נהירים לצופה, הטורדים את שלוותו. הטלטול המתמיד בין הטרגי ליומיומי ובין האבסורדי להגייוני עומדים ביסוד מכלול יצירתו ומעניקים לה את אופייה הייחודי.

עומר שואב את תכניו מעולם סיפורי עשיר, שאותו הוא מקרין על "המסך הפנימי" שלו, ועם זאת הוא מעניק לדמויות המופנמות פרשנות אישית, שבמסגרתה הוא מעמיד את עצמו במצבים, שמולם ניצב הגיבור. ברגעים מסוימים הוא מזדהה לחלוטין עם הדמות המצוירת, אך לבסוף תמיד יזדהה עם הצייר. כך, האמן, הניצב מאחורי הקלעים, הוא הגיבור האולטימטיבי של הסיפור.

העבודות בתערוכה עוסקות בחוויה טרגית-גרוטסקית של הקיום. רמזים מאיימים מרחפים מעל דמויות בלתי קונבנציונליות, המתוארות כנפילים – יצורי ענק בעלי צורה חריגה, הנתונים תחת מצבים שונים של איום ומעלים על הדעת מצבי קץ. האיום מעוות את הדמויות, גורם להן לאבד את צורתן המאוזנת והשקולה ולהפוך לקריקטורות של עצמן. בתוך כך הן מתכערות וחושפות צדדים בלתי אנושיים.

המילה "נפילים" מוזכרת לראשונה בספר בראשית (ו', ד'): "הַנְּפִלִים הָיוּ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן הַקְּדִמָּה הַקְּדִמָּה". הסיפור המקראי אינו מגדיר את זהותם. לפי גרסה אחת, הנפילים היו מלאכים שירדו לארץ ולקחו להם בנות תמותה. לפי גרסה אחרת, הם היו פירותיהם של אותם זיווגי כלאיים אסורים.

נועם עומר, אבא עם דג, 2015, דיו על בד, 220x160

נועם עומר, אבא-משה, 2014, אקריליק ודיו על בד, 220x162

המבול בעבודותיו של עומר מתגלה לא רק בתוכן המאיים, אלא גם בגודש, המציף את הצופה ומאיים לקבור אותו תחתיו. עומר נתון במאבק מתמיד, שבו המבול חוזר ומתרגש עליו מדי יום, והוא צריך לשרוד כל פעם מחדש, לצוף ולהשיג סדר כדי לא לטבוע. גם בניינים גבוהים הם מבחינתו נפילים, כלומר יצורי ענק מאיימים, שמולם הוא מתכווץ בפחד ממשי. האיכות המפלצתית של הנפילים אינה קשורה רק לממדיהם הענקיים, אלא גם לטבעם הבלתי מוגדר. דמויות הנפילים מייצגות זהויות נזילות ומעורבבות. אלו הן דמויות כלאיים מוקצנות, מוטציות בלתי יציבות.

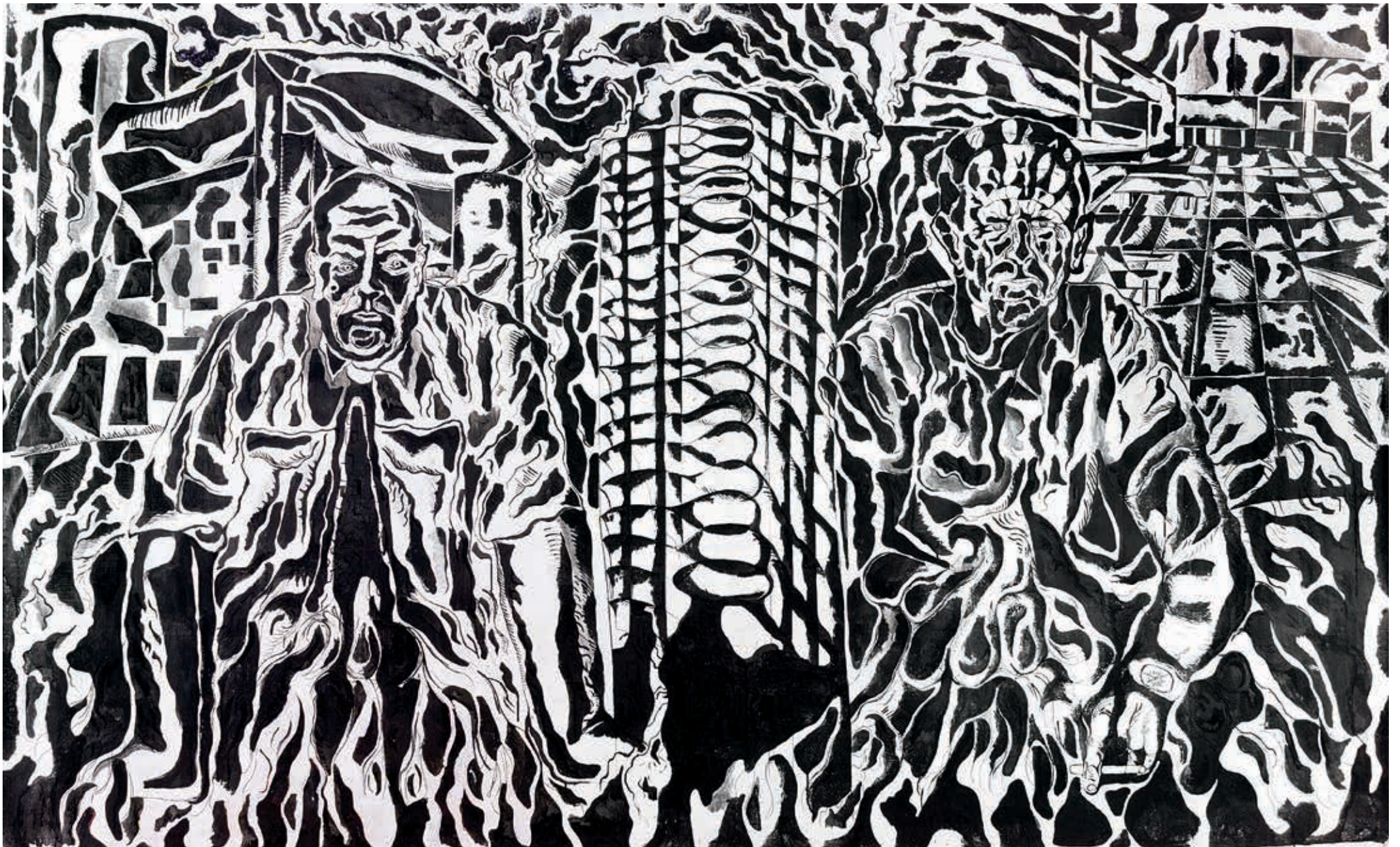
דמויותיו של עומר הן "טיטניות", מתאפיינות במסה גופנית ורגשית, החורגת מן הרגיל, ובעומס של נפח ושל מרקם. כולן מנוסחות באופן דומה מבחינת היחס לצורת הגוף ולמלאותו, ומשררות תחושה של גשמיות ושל כבדות. הדמויות נדמות כגופים נפחיים תלת-ממדיים, כך שנוצר אפקט של חומר כבד ומסיבי, בדומה לאבן או שיש. אך לצד המונומנטליות, הן רחוקות מלהיות הירואיות. תמיד יש בהן צד מגוחך או אבסורדי, העומד בסתירה לממדים ולפוזת ההירואית.

רוב הדמויות מתוארות בגוף מלא או כמעט מלא (שלושה רבעים). הגרנדיוזיות מאפיינת לא רק את הדמות, אלא מועצמת גם באמצעות הרקע הדרמטי המלא והמקווקו באופן כפייתי, המקרין תחושה של "אימת החלל הריק" (horror vacui). הדמות משתלבת ברקע, נבלעת בו באופן כמעט טוטאלי. עומר בורא מעין מיתולוגיה פרטית מהופכת, שהדמויות בה נעות ברובן בין הטרגי לגרוטסקי; גיבורים הופכים לאנטי-גיבורים, עוטים אמביוולנטיות מינית או מוגחכים.

עומר חולק כבוד למקורות השראה מתולדות האמנות מתוך הערכה עמוקה ונכונות ללמוד, אולם כל הדמויות "מולאמות" והופכות לשלו. המסננת של עומר מטמיעה באופן מלא את החומרים שמהם הוא מושפע, ויוצרת קו, סגנון ותמטיקה משלו. על מנת לגלות את מורכבותה של כל עבודה על הצופה להתקרב אליה כדי להבחין בפרטים, שמרחוק לא ניתן לגלותם. רמת הפירוט מרשימה ומאתגרת. מרחב ההתבוננות נע בין ראייה מקרוב והבנת הפרטים לבין התבוננות בהם מרחוק על מנת לתפוש את המרחב, שבו מצויות הדמויות.

הדמויות, מצדן, מוליכות אל עבר עולמות רחוקים בעלי ממדים היסטוריים נסתרים. בעבודות נוצר ערבוב בין ייצוגים שונים של זמן, החותרים לבורזמניות; מעין זמן חדש, וירטואלי, המתקיים בשוקם ומקנה תחושה של מרחב קיברנטי משותף, המשולב באקט היצירה וההתבוננות. העבודות נעות בין מציאות לדמיון, בין המרחב הפיזי שבו נוצרו לבין מרחב התפישה הסימבולי המיוצג בהן.

בחדר השני של התערוכה, שבו מוצגות קערות מצוירות, יש משום ניסיון ליצור מסגרת וגבול, שיכילו את דמויותיו המאיימות. הדמויות, הסגנון וההצפה מגיעים מאותו עולם נפילים, אך כאן הם מוכנסים למסגרת מוגבלת ומגבילה ועוטים אופי דקורטיבי כמעט. התחושה היא, שניתן לאלף את המפלצת ואפילו להניח אותה על השולחן.

נועם עומר, מגדל התאומים, 2015, דיו על בד, 160x257

נועם עומר, דמיאניקו, 2014,
דיו על בד, 132x160

נועם עומר, ללא כותרת, 2019,
דיו על נייר, 100x70

נועם עומר, ללא כותרת, 2019,
דיו על נייר, 100x70

↑
 נועם עומר, נפילים
 בפורצלן, 2021, דיו
 ואקריליק על פורצלן,
 קוטר: 30 כ"א
 ←
 מראה הצבה במערוכה

